

הבדלת ערי מקלט יהושע פרק כ

זה עתה למדנו כי נשלמה חלוקת הנחלות. כל השבטים קיבלו את חלקם: יהודה - בדרום, אשר ונפתלי - בצפון, ובני גד וראובן יכולים לשוב לעבר הירדן. הכל מסודר כעת.

אם כן, השאלה הנשאלת היא: מה הצעד הבא?

נציג שאלה זו לתלמידי הכיתה בפתיחת השיעור: מה הדברים הראשונים שלדעתכם יעשו בני ישראל? כאנשים, כמשפחות? מה הדבר הראשון שיעשו זקני השבטים? לכל התשובות יהיה, מן הסתם, מכנה משותף אחד: ההנחה שמאחר וחלוקת הנחלות הסתיימה אפשר לגשת לשטח, לנחלות ולערים, והתחיל להתמקם.

אך מתברר שלא. כעת, כאשר בני ישראל נחלו את הארץ, והפכו להיות בעליה, דבר ראשון יהיה עליהם לפרוע התחייבות המוטלת עליהם עוד מימי משה. את ההתחייבות הזו אפשר לקיים רק לאחר קבלת הנחלה ועל כן היא מופיעה עכשיו.

נקרא את פסוקים א-ב ונאתר מהו הדבר שיש לעשות כעת, לאחר קבלת הנחלות

א וַיִּדְבֶּר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר:

ב דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר **תָּנוּ לָכֶם אֶת עֵרֵי הַמְּקַלֵּט** אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֵלֵיכֶם בְּיַד מֹשֶׁה

קיבלת? תן!

הדבר הראשון שבני ישראל צריכים לעשות הוא להפריש ערים מתוך מה שהם קיבלו. "תנו לכם את ערי המקלט".

לא בכל הערים בנחלה אפשר להתיישב ולבנות בתים. ישנן ערים שמיועדות לצרכים לאומיים. בני ישראל צריכים להבדיל שני סוגים של ערים:

בפרקנו – ערי מקלט

ומיד לאחר מכן, בפרק כא - ערי הלויים (על כך נקרא בפרק הבא)

הבדלת ערים אלו משלימה את מפעל ההתנחלות. אחרי שכל שבט יבדיל את מה שמוטל עליו, אפשר יהיה להשלים את מלאכת ההתיישבות, הבנין והנטיעה.

למורה:

לפנינו פרק העוסק בנושא שטרם הגענו אליו בלימוד בתורה. פרשת ערי מקלט נלמדת בכיתה ה', בסוף ספר במדבר, ושם נעמיק בפרטי המצווה. לא נוכל, אפוא, להפנות את התלמידים לחומש במדבר או לקשר לשם את הלימוד מכיוון שהתלמידים לא למדו את זה. בוודאי שלא נוכל, ולא יהיה נכון, להשוות בין הפרשות. בפרקנו, עיקר הענין הוא ההקשר של הבדלת ערי המקלט כחלק מירושת ארץ ישראל, ולפיכך לא נעמיק בפסוקים ד-ו, אלא נסביר את המושג "ערי מקלט" ונעסוק בהבדלתן על ידי השבטים.

מהי עיר מקלט פסוק ג

נכתוב על הלוח את המילים מתוך הפסוק:

תנו לכם את ערי המקלט

נשאל את התלמידים מה יכולה להיות "עיר מקלט"? איזה דבר זה מזכיר לנו?
התלמידים יזכירו, מן הסתם, את המקלט אליו רצים בזמן אזעקה. המקלט – הוא מבנה שתפקידו לקלוט אנשים, שם יהיו מוגנים מפגיעה.

עיר מקלט היא באמת עיר כזו - עיר שלמה, שבגבולותיה יש הגנה לאנשים מסוימים מפגיעה. איזה אדם מוצא הגנה בעיר המקלט? רק אדם שהרג בשוגג, כלומר – אדם שהרג בטעות, ללא כוונה תחילה (אפשר לתת דוגמה ואפשר לבקש מהתלמידים לתת דוגמה). כך כתוב בתורה – שאדם שהרג בטעות, ומבלי שהתכוון לכך, צריך לנוס אל עיר המקלט, וגם אם קרובי המשפחה של ההרוג רוצים לנקום ברוצח, אסור להם לעשות זאת בתוך עיר המקלט. נמצא שהגלות מעירו אל עיר מקלט מהווה לרוצח גם ענישה וגם הגנה. זוהי הלכה שכתובה בחומש במדבר.

נסביר את הדברים תוך קריאת פסוק ג:

"לְנוֹס שָׁמָּה רֹצֵחַ מִפֶּה נֶפֶשׁ בְּשֹׁגָה, בְּבִלִי דַעַת, וְהָיוּ לָכֶם לְמִקְלֵט מִגְּאֹל הַדָּם"

חשוב להדגיש לתלמידים כי עיר מקלט היא הלכה הכתובה בתורה, ואשר נהגה במציאות ימיה. כיום אין עיר מקלט נוהגת, ואדם שהרג בטעות, דבר איום וכואב, בית המשפט ישקול מה היה חלקו, האם התרשל וכדו' ויפסוק מה יש לעשות עימו על פי חוק. בהמשך פסוקים ד-ו יש הלכות נוספות של ערי מקלט אך לא נלמד אותם.

היכן היו ערי המקלט? פסוקים ז-ח

אז... היכן יהיו ערי המקלט? אלו שבטים יצטרכו לתת עיר אחת שלהם עבור צורך זה?
משה ציווה לפני מותו שיש להקדיש בסך הכל 6 ערי מקלט: 3 בעבר הירדן המזרחי, ו 3 בעבר הירדן המערבי, היא הארץ שכעת נחלו בני ישראל. אם כן, לא כל השבטים הקצו ערי מקלט בחלקם.

נראה אלו ערים הוקדשו לערי מקלט, ואצל אלו שבטים היו. אפשר להציג את מפת הארץ, לאתר שבט אחר שבט, ולסמן תוך כדי הקראה את מיקום העיר.

ז וְיִקְדְּשׁוּ:

אֶת קִדְשׁ בְּגִלְלֵי בְּהַר נִפְתָּלִי
וְאֶת שְׂכֵם בְּהַר אֶפְרַיִם
וְאֶת קָרְיַת אַרְבַּע הַיָּא חֶבְרוֹן בְּהַר יְהוּדָה:

ח וּמַעֲבַר לְיַרְדֵּן וְרִיחוֹ מִזְרְחָה נְתַנּוּ:

אֶת בְּצֵר בְּמִדְבַר בְּמִישֹׁר מַמְטָה רְאוּבֵן
וְאֶת רָאמֹת בְּגִלְעָד מַמְטָה גָּד
וְאֶת גּוֹלָן בְּבַשָּׁן מַמְטָה מְנַשֶּׁה:

בתורה נאמר שאת 3 הערים שבעבר הירדן המזרחי כבר הבדיל משה. אם כך, מסביר רש"י, פירוש הפסוק אצלנו "וּמַעֲבַר לְיַרְדֵּן וְרִיחוֹ מִזְרְחָה נְתַנּוּ..." – נתנו בעבר, ומוסיף רש"י (על התורה, דברים 1, מא) שמשה ידע כי הערים לא תוכלנה לקלוט בפועל עד לאחר כיבוש ארץ כנען והבדלת 3 הערים הנוספות, אלא שמתוך שחיבב את המצוות אמר שאת החלק במצווה הוא יכול לעשות – יעשה, "מה שאפשר לקיימה – אקיימנה". רק כעת, בימי יהושע כל 6 הערים "נכנסו לפעולה" יחד.

לאחר שהתלמידים יזהו בחלקם של אלו שבטים נפלו ערי המקלט הם ינסו לאתר אותם במפה¹.

* חבל הארץ הקרוי היום בפינו "גולן" נקרא בתנ"ך "בשן". בתנ"ך, גולן היא עיר מרכזית בבשן.
 * הערים מפוזרות בארץ בצורה שבה שבו יהיה קל להגיע אליהם מכל מקום.

¹ המפות באדיבות הוצאת "ישקו העדרים" ואין לעשות בהם שימוש מעבר ללימוד בשיעור.

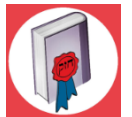
מספר מסרים יש בפסוקים הקצרים שקראנו, והמורה יוכל להרחיב באחד מהם על פי שיקול

דעתו :

- **קיום החובה אשר הוטלה לפני זמן ארוך** מימי משה. שנים ארוכות עשו בני ישראל בכיבוש ובחלוקה, וזמן רב עבר מהציווי אשר ציווה משה לפני מותו. משה לא נכנס לארץ ישראל ולא זכה ליטול חלק בכיבושה. והנה כאן יהושע תלמידו וממשיך את דרכו מקיים את דבריו שנים רבות לאחר מותו, בדקדקנות ועל פי ה' כדי לבצע את נחלת הארץ בשלמות.
- **מקבלים? נותנים!** הקב"ה נתן את הארץ לבני ישראל וחילק את כולה לשבטים. אולם יש דברים שהם צרכי ציבור. אם כל אחד רק יקבל את חלקו, ואף אחד לא יתן, אזי דברים חשובים לציבור לא יתקיימו. זה נכון בדברים רבים - התנדבות פיסית, מתן כספים, וגם כאן בחלוקת הנחלות. כמו כן, לא מצאנו שהשבטים שבחלקם נפלו ערי המקלט התמרמרו או עיכבו את הדבר, והכל נעשה באחריות ובזריזות.
- **אחריות וזהירות בחיי אדם.** ההבדלה הציבורית של הערים היא כדי לתת פתרון למקרים של הריגה בשוגג. זה לא טוב להתרשל, ורוצח שהרג בשוגג אינו יכול להמשיך בחייו כך סתם. הוא יגלה לעיר מקלט. מנגד, אם בעבר, פעם, אנשים היו הורגים לעיתים מזומנות על דברים שונים ומשונים – לא תהא כזו בישראל! התורה אינה רוצה בכך, ויש פתרון אשר מונע את גואל הדם מלנקום ולהרחיב את מעגל הדמים. האחריות לרשת את ארץ כנען תלויה בהקפדה וכבוד על החיים, וח"ו שלא תרבה שפיכות דמים.
- **חיבת הארץ וחיבת המצוות** של משה רבינו, אשר הבדיל בחייו את 3 הערים בעבר הירדן המזרחי למרות שידע שערי המקלט יחלו להתקיים רק לאחר הכניסה לארץ ישראל, והרבה אחרי מותו, אלא שמתוך שחיבת את המצוות אמר: "מה שאפשר לקיימה – אקיימנה!"

למדנו בפרק על פעולה אחת שבני ישראל היו צריכים לעשות לאחר שקיבלו את חלקם: חלק מהשבטים היו צריכים להקצות ערי מקלט כדי לדאוג שבארץ ישראל יתקיימו חיים שבהם לא קורה חלילה ש"סתם הורגים" וממשיכים הלאה. זהו דבר חשוב שהצריך הפרשת ערים מסוימות. ואמנם שבטי יהודה, אפרים, נפתלי, ראובן, גד וחצי המנשה הבדילו ערים מרכזיות מתוך נחלתם לצורך כך.

בפרק הבא נראה כי היה עוד סוג של ערים שהיו צריכים להפריש, הפעם כל השבטים ללא יוצא מן הכלל.